

کدخبر: ۱۴۵۸۵۵  
 سرویس: ویژه نامه ها  
 تاریخ: ۳۰/شهریور/  
 ۱۳۹۲ - ۱۹:۲۱



یادداشت حسین موسویان:

## ترکیه و ضرورت تجدید نظر در سیاست های منطقه ای

خبرگزاری تسنیم: عضو سابق تیم مذاکرات هسته‌ای ایران نوشت در خاورمیانه مملو از درگیری و بی ثباتی سیاست "تنش صفر" ترکیه با همسایگان ناکام مانده است و آنکارا را در آستانه "تنش تمام عیار" با منطقه قرار داده است.

به گزارش گروه بین الملل خبرگزاری تسنیم، حسین موسویان عضو سابق تیم مذاکرات هسته‌ای ایران در یادداشتی در روزنامه الشرق الاوسط نوشت:

خاورمیانه اکنون شعله ور است و نقش سازنده ترکیه بسیار اهمیت دارد. آنکارا باید "سیاست تنش صفر" با همسایگان را احیا کند. ترکیه، قدرت منطقه ای با تاریخ و تمدنی بزرگ، نقشی اساسی را در ثبات و امنیت خاورمیانه و آسیای میانه ایفا می کند. در دهه اخیر، حزب حاکم عدالت و توسعه تحت رهبری اردوغان نخست وزیر ترکیه این کشور را به سوی ثبات اجتماعی-اقتصادی و سیاسی حرکت داده است.

در این دوره، رشد اقتصادی به طور متوسط سالانه هفت و نیم درصد بوده، تورم به میزان بی سابقه ای کاهش یافته، درآمد سرانه از ۲۸۰۰ دلار در سال ۲۰۰۱ به سطح کنونی یعنی حدود ۱۰ هزار دلار در سال رسیده و صنعت گردشگری از ۱۲ میلیون به ۳۱ میلیون نفر رشد کرده است. سیاست منطقه ای ترکیه نیز به شدت متحول شده و به سیاست صدسال قبل مبتنی بر دوری از خاورمیانه پایان داده است. دولت اردوغان در مقابل "سیاست تنش صفر" با همسایگان را ارائه کرد تا بدین ترتیب صلح را هم در داخل و هم در سطح منطقه ای تقویت کند. در همین حال، "بیداری اسلامی" این سیاست را به آزمایش گذاشته و با توجه به تحولات اخیر، نشانه ها حاکی است که آنکارا نتوانسته است خود را به عنوان شریک قابل اعتماد به متحدان و شرکای منطقه ای اش اثبات کند.

آنکارا از شورشی های مخالف دولت سوریه حمایت و به آنها اجازه داده است از خاک ترکیه بهره بگیرند تا حدی که رابطه نزدیک خود با واشنگتن را به خطر انداخته و از اینکه آمریکا جبهه النصره را گروه تروریستی و هوادار القاعده

دانسته، ابراز نارضایتی کرده است. حمایت ترکیه از القاعده همچنین بر روابط این کشور با عراق تأثیر گذاشته است. القاعده در خشونت های گسترده و اقدامات ستیزه جویانه در سطح منطقه، به خصوص عراق، سوریه و افغانستان دست دارد، و لذا این گروه به تهدید بزرگ امنیت ملی برای ثبات و امنیت عراق و سوریه تبدیل شده است.

مسئله کردها، در دسر امنیتی قدیمی برای عراق و ترکیه، باردیگر بروز کرده است. در حالی که روابط عراق و ترکیه وخیم می شود، آنکارا بر خلاف میل بغداد، روابط ویژه ای را با کردهای عراق برقرار کرده است. ترک ها و عراقی ها پیش از این درباره مسئله کردها با یکدیگر همکاری می کردند اما تغییر در موضع آنکارا تنش های بین دو کشور را باز هم تشدید می کند و این در حالی است که بی ثباتی در جبهه های متعدد حاکم است. بغداد و دمشق نقش ترکیه در مناقشه سوریه و ایجاد روابط نزدیک تر با کردهای عراق را دخالت در امور داخلی اشان می دانند، دخالتی که فقط به بی اعتمادی و خصومت بیشتر می انجامد.

روابط ترکیه با مصر هم از زمانی که ارتش با سرنگون کردن دولت مرسی قدرت را در دست گرفته به میزان بی سابقه ای کاهش یافته است. دولت مرسی به شدت تحت حمایت آنکارا و اخوان المسلمین بود. نشانه بارز وخامت روابط لغو مانورهای دریایی است که قرار بود اکتبر ۲۰۱۳ برگزار شود و نیز فراخوانده شدن سفرای دو کشور. اردوغان نخست وزیر ترکیه آنچه را "قتل عام" معترضان صلح طلب در مصر خوانده محکوم کرده است و قدرت گرفتن نظامیان را "کودتا" نامیده است - کلماتی که دولت موقت در قاهره را آزار می دهد. این اظهارات منجر شد قاهره در اعتراض به "دخالت آشکار" ترکیه در امور داخلی مصر، سفیرش را از آنکارا فرا بخواند.

موضع ترکیه در قبال سوریه روابط حیاتی ترکیه با ایران را هم تحت تأثیر قرار داده است. تراز تجاری ترکیه با ایران از یک میلیارد دلار در سال ۲۰۰۱ به ۱۶ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۱ رسید. روابط نزدیک با ایران، پیش از این آنکارا را قادر ساخته بود نقشی قابل توجه در حل و فصل مناقشه هسته ای ایران و غرب ایفا کند. اردوغان به همراه لولا دو سیلوا رئیس جمهور سابق برزیل توافق هسته ای سه جانبه را با تهران در جهت حل و فصل بحران هسته ای امضا کرد. اما مناقشه سوریه مواضع مخالف دو دولت ایران و ترکیه را آشکار کرد، مناقشه ای که طی آن ترکیه برای تغییر رژیم در سوریه از شورشیان حمایت کرده و ایران در مقابل بر تلاش هایش برای تقویت دولت اسد افزوده است. در حقیقت مناقشه سوریه رقابت منطقه ای ایران و ترکیه را احیا کرد، مناقشه ای که سابقه آن به قرن ها قبل و به دوران پادشاهی های عثمانی و صفوی باز می گردد.

روابط ترکیه با عربستان سعودی و اغلب شیخ نشین های منطقه هم زمانی که آنها از حمایت محمد مرسی رئیس جمهور برکنار شده مصر سر باز زدند، به سردی گرایید.

اردوغان همچنین با اشاره به ویدئویی از سال ۲۰۱۱ که تزییی لیونی وزیر خارجه سابق اسرائیل و "برنار-انری لوی" فیلسوف فرانسوی را در حال بحث درباره بهار عربی نشان می دهد، اسرائیل را به هماهنگی برای کودتا در قاهره

متهم کرده است. کاخ سفید به سرعت اظهارات اردوغان را محکوم کرد؛ "جاش ایرنست" سخنگوی کاخ سفید هم در دیدار با خبرنگاران گفت: "ما به شدت اظهارات امروز نخست وزیر اردوغان را محکوم می کنیم. مطرح کردن اینکه اسرائیل به نوعی مسؤول تحولات اخیر در مصر است، توهین آمیز، تایید نشده و نادرست است". اویگدور لیبرمان وزیر امور خارجه سابق اسرائیل به این سخنان واکنش نشان داد و گفت که "هر کسی این اظهارات کینه آمیز (اردوغان) و تحریکات را بشنود بی شک متوجه می شود که او جا پای گوبلز می گذارد." یک سخنگوی دولت مصر هم اردوغان را "عامل غرب" خواند.

در مجموع سیاست "تنش صفر" ترکیه با همسایگان ناکام مانده است و آنکارا را در آستانه "تنش تمام عیار" با منطقه قرار داده است. سطح روابط این کشور با ایران، روسیه، سودان، سوریه، اسرائیل، مصر، اردن، عربستان سعودی، تشکیلات خودگردان فلسطینی، ارمنستان، قبرس، حزب الله و لبنان کاهش یافته است. علاوه بر این، آنکارا به علت سیاست هایش در قبال یونان، قبرس، ارمنستان و اسرائیل، روابطش با غرب را هم تضعیف کرده است. حتی زمانیکه اوباما رئیس جمهور آمریکا به منظور جلوگیری از بروز جنگی دیگر در خاورمیانه از توافق با روسیه بر سر سلاح های شیمیایی سوریه استقبال کرد اما استانبول از این ابتکار انتقاد کرد. این اقدام نشان می دهد ترکیه تا چه اندازه از ایفای نقشی سازنده در مدیریت بحران های منطقه ای از راه های صلح آمیز فاصله گرفته است.

خاورمیانه اکنون شعله ور است و نقش سازنده ترکیه بسیار اهمیت دارد. آنکارا باید "سیاست تنش صفر" با همسایگان را احیا کند. برای دستیابی به این هدف عاجل، آنکارا باید این موارد را در نظر بگیرد:

(۱) نباید تمام تخم مرغهایش را در سبد اخوان المسلمین بگذارد به خیال اینکه آینده منطقه از آن این حزب است.

(۲) بیداری اسلامی در منطقه نباید موجب شود که ترکیه سیاست عدم مداخله در امور داخلی سایر کشورها را کنار بگذارد.

(۳) حفظ موضع بیطرفی تا آنکارا را قادر سازد نقشی معتبر در مدیریت بحرانهای منطقه ای ایفا کند.

(۴) مشخص کردن جهت حرکت سیاست خارجی این کشور. مبنای سیاست خارجی ایران پس از انقلاب سال ۱۹۷۹ ایدئولوژی و منافع ملی بوده اما ترکیه، به عنوان کشوری سکولار، امروزه عملاً در سیاست خارجه اش بیش از ایران بر مبنای ایدئولوژی حزبی عمل می کند.

(۵) در پی احیای گذشته "دوران عثمانی" نباشد چرا که این کارممکن است پیامدهای وخیمی برای ترکیه و منطقه داشته باشد. سیاست های اخیر ترکیه موجب شده است بعضی کشورها تصور کنند آنکارا در پی احیای هژمونی سابق عثمانی در منطقه است و به این باور برسند که "سیاست تنش صفر" فقط پوششی بوده است برای جاه طلبی های "نو-عثمانی" آنکارا.

۶) ترکیه نباید چالش های داخلی اش را فراموش کند. اعتبار این کشور در منطقه و دنیا تابستان امسال با تصمیم اردوغان مبنی بر سرکوب تظاهرات با پلیس های ضدشورش، گاز اشک اور و خودرو های آبپاش که به دستگیری و زخمی شدن تظاهرکنندگان در حدود ۵۰ شهر انجامید، افت کرد.

۷) به همکاری با قدرت های منطقه ای، به ویژه ایران، عربستان، عراق و مصر پردازد تا در حل بحران های جاری منطقه نقش سازنده ایفا کند. این سیاست باید بر عدم مداخله، احترام متقابل و راه حل صلح آمیز مبنی باشد.

سید حسین موسویان محقق فعلی دانشگاه پرینستون آمریکا و مسئول پیشین سیاست خارجی دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی ایران (۱۳۷۷-۱۳۸۴) است.

انتهای پیام/